

Şehrin **YeniGün** GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

Mafizası

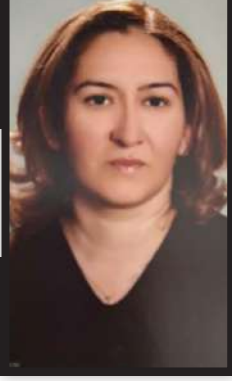
CİLT: 7 • SAYI: 04

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

17 OCAK 2025 CUMA

ANADOLU'DA KIŞ GEÇESİ EĞLENCELERİ

ANADOLU'DA KIŞ
GECESİ EĞLENCELERİHALE
GÜRBÜZ

Geniş bir yelpazeye sahip olan "kültür" kavramı, toplumların temelini teşkil eden din, dil, tarih, edebiyat, sanat, müzik vb. pek çok maddi-manevi değeri içinde barındırmaktadır. Bahsedilen konulara ait olay ve olguların paylaşılması ve kabul görmesi sayesinde kültürel unsurlar oluşur ve sürekliliği sağlandığında ise kalıcılık kazanır. Bu sayede toplumlarda zengin bir kültürel yapı oluşur. Kültür bir yandan birleştirici ve bütünleştirici gücü ile insanları birbiriyle kaynaştırırken diğer yandan her toplumun kendine ait bir kimlik oluşturmasına katkı sağlar.

Anadolu tarih boyunca çeşitli göçlerin olduğu, farklı kültürlerin yaşandığı, savaşların yapıldığı, ticaret yollarının geçtiği bir coğrafyadır. Coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca birçok medeniyetin, kültürün keşiştiği nokta olmuştur. Bu yüzden Anadolu kültürü, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünü haline gelmiştir. Anadolu kültürünün, tarihsel bağlar nedeniyle kendisine özgü bir durumu vardır. Gelenekleriyle, örf adetleriyle, halk oyunları, mutfağıyla dünyanın sayılı zengin kültürlerindedir.

Köklü bir geçmişi olması nedeniyle; halk kültürü hiç şüphesiz Anadolu coğrafyasında önemli bir yer tutmaktadır. Yüzyılların deneyimleriyle kuşaktan kuşağa aktarılan, tarihin süzgecinden geçerek biçimlenen, kendine has kuralları olan bir değerler bütünüdür halk kültürü. Sözlü gelenekte ya-

şatılan değerler ile beslenir.

Türk kültüründe, gelenek ve göreneklerin yanı sıra yardımlaşma ve dayanışma, nesilden nesile aktarılmakta ve kırsal bölgelerde çeşitli sistemlerle yaşatılmaktadır. Bu uygulamalar, toplumsal bağları güçlendirirken, günlük yaşamı hem daha kolay hem de daha keyifli hale getirmektedir. Bu kültür aktarımında birlikteliği sağlamak amacıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma göz önünde bulundurularak, Türkiye'nin birçok yerinde toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantıların yapıldığı mekân, içeriğinde bulunan paylaşım ve eğlenceler ise önem arz eder. Halk eğlencelerinin kültürün korunmasında ve aktarılmasında, toplumsal düzenin devam ettirilmesinde, bireylerin eğitilmesinde ve dolayısıyla yetişkinliğe hazırlanması ile sosyal öz denetimin sağlanmasında önemli katkıları bulunmaktadır.

Yörelere ait eğlenceler, ait oldukları bölgenin kültürünün temsilcisidir. Yöresel eğlenceler halkların kimliklerinden, dinlerinden ve dillerinden izler taşır. Bu izler halkların farklılığını ortaya koyduğu gibi benzerliklerini de göstermesi açısından önemlidir. Yörelere göre farklılık gösteren "halk eğlencelerini" Nebi Özdemir şöyle değerlendirmektedir: "Toplumun aynası olan eğlence ortamları, bireyin kendisi, toplumu,

İÇİNDEKİLER

- ANADOLU'DA KIŞ GECESİ EĞLENCELERİ

HALE GÜRBÜZ

- YALNIZLIĞIMIZDA BİLE SESSİZ UTLULUKLARIN

TÜRKÜSÜNÜ SÖYLEYEBİLİRİZ-2

ŞABAN KUMCU

- CUMHURİYETİN İLK KONYA VALİSİ İZZET BEY

ANUŞ GÖKCE

- DİJİTAL İÇERİKLER VE BEYİN ÇÜRÜMESİ

PROF. DR. FIRDEVŞ GÜNEŞ

• SPOTİFY 2024 DÜRÜM

FATMA TUTAK

tarihi ve kültürü hakkında bilinçlendiği mekanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Böylece bir toplumun kültür hayatına bakarak o toplumun; hayat felsefesini, inanç sistemini, yaşayış biçimini, değer yargularını anlamak mümkündür. Yöresel eğlenceler, kültürün anlaşılmasını ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlar.”

Halkın hoş vakit geçirmek amacıyla birlikte düzenlediği her türlü etkinlik eğlencedir. Eğlence kapsamına dans, müzik, dramatik oyun, sohbet, inanç, mâni, türkü, bilmece, aşık atışmaları gibi her türlü anlatı türünün icrası girer. Kültürü meydana getiren soyut ve somut unsurların büyük bir bölümü eğlence ortamlarında ve eğlenmek amacıyla yaratılmakta, sunulmakta ve yeni nesillere aktarılmaktadır. Destan, masal, halk hikayesi, fıkra, bilmece, tekerleme gibi sözlü edebiyat ürünleri, danslar, dramatik oyunlar, şarkı ve türküler genellikle eğlence ortamlarında var olmaktadır.

Eğlence kültürü birçok kültürel geleneğin yaratılma, aktarılma, yaşatılma ortamıdır. Bu bakımdan toplumların kültürel kimliğini meydana getiren gelenek, görenek ve inançların çoğu eğlence ortamlarında yaratılmış ve yaşatılmaktadır. Eğlenceler bireyin kendisi, toplumu, tarihi ve kültürü hakkında bilinçlendiği ortamlardır. Eğlenceler toplumun aynasıdır.

Anadolu’da harmanların kaldırılıp işlerin bittiği uzun kış gecelerinde kadınlar ve erkekler ayrı olmak üzere bir araya gelerek eğlenceler düzenlerler. Köylüler kış günleri sıkılmamak için bu tür sohbetlere katılarak güzel zaman geçirirler. Erkekler arasındaki eğlencelerde mekân büyük çoğunlukla köy odalarıdır.

Türk kültürü içerisinde geçmişten bugüne köy odaları, önemli bir kurum olma hüviyetine sahiptir. Özellikle kırsal hayatta eğlence, toplanma, yas tutma gibi gündelik hayatın önemli davranış örüntüleri için kurgulanan bu mekânlar, aidiyetlik, sosyal kimlik, sosyalleşme gibi çok önemli sosyolojik işlevlere de sahiptir. Köy odaları, umuma açık yerler veya misafirperver olan kişilerin tahsis ettiği mekânlar bu faaliyete ön ayak olur ve bu kültürel paylaşımın yapılmasına katkı sağlar. Türkiye’de geleneksel sözlü kültürün taşıyıcısı ve bir eğlence biçimi olan geleneksel sohbet toplantıları,

kitle iletişim araçlarının yaygın olmadığı dönemlerde, özellikle uzun kış gecelerinde belirli bir disiplin ve kurallar çerçevesinde insanların bir araya gelerek hoşça vakit geçirmelerini ve toplumsal dayanışmayı sağlayan sosyal organizasyonlar olarak değerlendirilir.

Sohbet Toplantıları:

İslamiyet öncesi döneme kadar uzanan bir adettir. Genellikle erkeklerin bir araya geldiği, belirli kuralları olan, uymayanların cezalandırıldığı, çeşitli ritüellere sahip, disiplinli fakat eğlencenin de unutulmadığı buluşmalardır. Katılımcılarda dürüstlük, sır saklama, büyüklere saygı ve itaat gibi ahlaki nitelikler aranır. Bu toplantılar genellikle uzun kış gecelerinde düzenlenir. Gençler adab-ı muâşeret öğrenir. Meslek, makam ve mali duruma bakılmaksızın herkesin eşit haklara sahip olması ile sosyal hayatın dengelenmesine katkı sağlar. Kültürün kuşaklar arasında aktarılmasında hizmet eder. “Yaran sohbeti”, “kürsü başı sohbeti”, “sıra gecesi”, “sıra gezmesi”, “sıra odası”, “barana sohbetleri”, “gezek sohbetleri”, “oda teşkilatı”, “ferfene”, “oturak alemleri”, “yâren sohbetleri”, “velime geceleri” ve Gaziantep Barak bölgesindeki “Barak Odası sohbetleri” gibi farklı isimlerle anılır. Günümüzde zayıflayan bu gelenek bazı bölgelerde halen devam etmektedir. “Geleneksel sohbet toplantıları” 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne ülkemiz adına kaydedirilmişdir.

Barana: Balıkesir Dursunbey ilçesine ait bir gelenektir. Erkekler genellikle kış akşamlarında sohbet etmek amacıyla bir evde toplanır. Barana geceleri türkü söylenen, yenilip içilen bir ortamdır. Sadece bununla kalınmaz; aynı zamanda gençler için bir okul görevi görür. Bir nevi adab-ı muâşeret okuludur ve gönüllülük esası olmasına rağmen ciddi, kesin kuralları vardır. Küfürlü konuşma, kavga etmek gibi davranışlar ağır ceza alır. Sohbetin yöneticisine “barana başkanı”, katılanlara “ahbap” adı verilir. Başkanın sözleri belirleyicidir. Akşam sohbet evine topluca gidilir. Evin önüne gelince “Sabahtan kavuştum ben bir güzele” türküsü söylenir, zeybek oynanır. Eve girilirken “sohbetin hayırlı olsun” denir. Sabah ezanına kadar devam eden sohbette,

küçüklere "küçük ahbab" denir ve onların her davranışından kendilerini getiren ahbab sorumlu olur.

Ferfene: Özellikle köy ve kasabalarda yaşatılan bir gelenektir. Çoğunluğun toplandığı düğün, bayram gibi vakitlerde, bazı yörelerde ise daha sık yapılan, yemekli, oyunlu bir toplantıdır. Yemek -genellikle pilav- için herkes evinden malzeme getirir. Köy odalarında yahut sırayla evlerde yapılır. Erkeklerle has bu eğlencede yemeğin ardından çeşitli oyunlar oynanır. Küsler barıştırılır, köy için gerekli konular görüşülüp, kararlar alınır. Yaşlılar çeşitli hikayeler anlatarak, gençlere usul erkan öğretirler. Hoş görülmeyen, ihtar gerektiren davranışlar sert yaptırımlarla karşılanır. Kişinin ayakkabısının ters çevrilmesi, bir daha ferfeneye katılmayacağı anlamına gelir. Katılımcılardan "delikanlı başı" adı verilen bilgili, saygılı, edepli biri başkan olarak görülür. Bazı yörelerde kadınlara özel "kadın ferfenesi" de düzenlenir.

Gezek sohbetleri: Bursa'da yaşayan bu gelenek, özellikle sonbaharda başlayıp 40 hafta süren ev gezmeleri yapılır. Her hafta farklı bir gezek üyesine gidilir. Müzik ustaları da bu gecede yer alırlar. Gezekler bir nevi müzik adamı, sanatçı yetiştiren bir okul görevi görür. Gezek evinin kapısına kırmızı fener asılması, tekerleme ile başlanması, oyun havası ile bitirilmesi usuldendir. Gezek aynı zamanda üyeler arası yardımın yapıldığı, dayanışmanın sağlandığı bir kurumdur. Balıkesir'de ise gezek, her ailenin sırayla birer öğün olarak, günde üç

öğün yemek yapması ve köy odasına götürmesi olarak yaşayan bir gelenektir. Öncele-ri daha çok yolu köye düşmüş yolcular için yapılıyor olsa da sonraları köyün yaşlılarını ağırlamak, ihtiyaç sahiplerine el uzatmak şekline dönüşmüştür.

Yâran sohbetleri: Daha çok Çankırı ve Kütahtaya'ya özgü sohbet toplantıdır. Ayrıca türkü, eğlence, geleneksel oyunlar da içerir. Yâranlarda özellikle dürüstlük, sırt tutma, büyüklere itaat gibi değerler aranır. Kökenleri ahilik teşkilatına dayandırılır. Gündüz mesleki beceriler kazandırılan gençler, geceleri sohbet toplantıları ile manevi değerler açısından yetiştirilip denetim altında tutulmuş olurlar. Yâran, birbirini günlük hayatta da destekler, yâran üyesi esnaf hiçbir zaman iflas etmez. Sohbetlerin kendi içinde usul ve kaideleri vardır. Büyük Başağa, "Yollumuz yolsuzumuz var mı?" diye sorar. Eğer o hafta suç işlemiş kimse yoksa sesi güzel olan bir yâran Kur'an okur. Geçen hafta içinde suçlu durumları görülmüş, sarhoşluk, geç gelme, kavga, sarkıntılık, kumar, sır saklama, başka bir yâran sohbetine gitme, küfür, hakaret gibi suçları olan varsa cezalandırılır. Sohbet yemeğinde çorba, güveç, pilav ve baklava ikram edilir.

Sıra geceleri: Sıra ile gidilen evlerde yapılan müzikli eğlencelerden, sohbetli toplantılardandır. Özellikle Urfa civarında önemli bir yeri olan, yaşayan bir gelenektir. Sıra; tanışma, sosyalleşme, istişare, kültür aktarımı ile bir mektep hüviyetindedir. Saz, şiir ve muhabbet bir araya gelir. Genellikle er-

kekler katılır. Çocuklar da götürülerek, usul, erkân öğrenmesi sağlanır. Bu tür gecelerde olduğu gibi, uyulmadığında ceza verilen kesin kuralları vardır. Dinlemek önemlidir, müzik başladığında başka bir şeyle meşgul olmak, yanındaki ile konuşmak hakaret sayılır. Kırgınlıklar, haksızlıklar da bu mecliste ortaya gelir. Sıra gecelerine habersiz misafir çağrılmaz. Mirra, çay, o esnada yoğrulan çiğ köfte çeşitli salatalar ve katmer, kadayıf gibi tatlılar ikram edilir, oyunlar oynanır.

Helva sohbetleri: Özellikle kış toplantıları için kullanılan bir tabirdir. Sohbetlerin zengin sofrasına rağmen, başköşe helva, en başta da keten helvasındadır. Ustalar kolları sıvar, halka şeker ve elenmiş unu yoğurur. Misafirler hem izler hem söyler eğlenir. Destanlar, türküler, oyunlar arasından misafire de mâni okuyarak helva ikram edilir. Herkes kendi muhitine uygun insanlarla bu sohbetleri düzenler. Sohbet ve eğlence sabaha kadar sürer. Ziyafet de sohbetlerin içeriği ve eğlence şekilleri de katılımcıların durumuna göre değişir.

Okuma toplantıları: Hem sosyal ve kültürel bir disiplin, hem de bir okuldur okuma toplantıları. Toplulukta sesi tok bir kişi kitabı okur, diğerleri dinler. Dinlemenin, oturma- nın, okumanın bir adabı, usulü vardır. Dinleyiciler için ilim ve hayat yolunda eğitici bir unsur olur bu toplantılar. Göz usulü görür, kulak metni dinler, ahengi duyar, zihin yeni bir şeyler öğrenir.

Kişi dinleyerek aktif bir eğitimin içinde yer alır. Hem sözlü hem yazılı edebiyatımızın zenginleşmesine katkı sağlayıp, bir yandan

da dinleyenleri besler. Muhammediye, Hz. Ali Cenklere, Battalgazi Destanı okunur.

Günümüzde teknolojik gelişmelere paralel olarak güçlenen kitle iletişim araçları baş döndürücü bir hızla dünyayı etkisi altına alıyor; küreselleşme dediğimiz olgunun gelişmesine katkı sağlayarak, tüm toplumların kendilerine özgü kültürel değerlerini aşındıracak problemlerle karşı karşıya kalmalarına ortam hazırlıyor. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler; ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı kolaylaştırırken kendi kültürel değerlerimizin aşınması gibi birtakım riskleri de beraberinde getiriyor. Bu bağlamda geleneksel kültürümüzün taşıyıcısı olan eğlence kültürünün örneklerinin kaybolduğu ya da kaybolmaya yüz tuttuğu bir gerçektir. Geçen zaman içerisinde yaşam biçimi ile paralel olarak eğlence kültürümüz değişime ve dönüşüme uğrasa da Anadolu halkının eğlence anlayışı günümüz Türk halk kültürüne birtakım öğeleri miras olarak bırakmıştır. Bu nedenle; bizi biz yapan özgün değerlerimizi yaşatarak, evrensel kültüre katkı sağlamak temel sorumluluğumuz olmalıdır.

Kaynakça:

- 1- https://evrenseldegerler.org.tr/edp_yayinlar/halk-kulturu/
- 2- O. Alkan, "Erzurum Müsiki Folkloründe Herfene Geceleri," RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, no.42, pp.257-266, 2024
- 3- Kardaş, Rabia Gülcan (2020). Medeniyet Değerlerimiz-Halk Kültürü, İstanbul: Ravza Yayıncılık Matbaacılık, s. 29-33

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

VEFA

*İnsan vefadan ibarettir, vefasızlara insan deme,
Vefakârlarla yürü, yoldaşın az olursa da gam yeme.*

17 Ocak 2025

(Ahmet Sevgi)

YALNIZLIĞIMIZDA BİLE SESSİZ MUTLULUKLARIN TÜRKÜSÜNÜ SÖYLEYEBİLİRİZ-2

ŞABAN KUMCU

Behçet Necatigil, şiirlerinde atasözlerini, deyimleri, kalıplaşmış sözleri sık sık kullanır. Konuşma dilinde çok bulunan ve etkisi herkesçe kabul görmüş basmakalıp ifadelerle başvurur. Devrik cümleler kurar. Bazen sözün tamamını, bazen de sözlerin bir kısmını yazıp, eksilteli cümleler kullanır. Kavramları kolayca ifade eder. Anlatmak istediğini ustalıkla anlatır. Ona göre; "Halk arasındaki klişeleşmiş nice sözler ve farkına varılmadan geçilen nice tabirler vardır ki yeni şiir; bunları değerlendiren, sanat çerçevesine almakla bahtiyardır."

NİNELER

Nineler gece gündüz aklınız,
Dünyasını sürmemiş,
Oğlunuza gider,
Muradına ermemiş,
Yavrunuza gider.

.....
Mesut yuvanız vardı
Yiğit kocanız vardı,
Şunun bunun elinde,
Hor tutulursunuz,
Ağrınıza gider.

.....
"Tabiat, insandan uzakta temizdir, saftır, cana yakın ve hilesizdir. . .Eski karların munis Pan'ı, o "Kır Şarkısı"ndaki cana yakın Pan, şehir kır ve problemlerinin şehir dışlarına da taşıdığı kır ve köy insanlarını şehirlere bir yaşama içgüdüleriyle itelediği bir dönemde, elbette korkunç ve gazaplıdır. Çünkü şehirlerin olduğu kadar tabiatın da sessizliği bozulmuştur.

Şiirde "öz"ün, "iç"in halka halka genişlemesi, bir bütünlük olduğunu gösterir. Yeni akımlar çıktıkça şairin "eski ağza yeni taam" kabilinden ayrı kişiliklere bürünmesini ben acayip bulurum. İnsanda bir öz vardır, o öze yeni kılıklar katabiliriz zaman zaman; ama gövde, beden değişmez ki. Bütünlük varsa tabiat kanunlarının sonucu bir bütünlüktür bu.

Zannediyorum, yeni şiiri bütün derinliğiyle anlayamıyoruz ama anladığımızı sanıyoruz. O şiirin karşısında duyduğumuz zevkle şiir şansımızı, hayranlığımızı yitirmiyoruz. Bence şiir okumayı sürdüren, şiirle ilgisini kesmeyen her

şair, kendinden sonraki güzel eserler karşısında şevke gelir ve varsa biraz cevher, yani eskiden kalma bir şeyler varsa, bir öz varsa onda, şiirini tazeler, sürdürür. "

Behçet Necatigil'e göre şiir; "yazının en yüce doruğu, sanat dallarının kral çiçeğidir." Şiirlerinde sık sık kıyaslamalar, kelimeler arasında ikili karşılaştırmalar yapar. Zaman zaman heceleri ayırır, mısraları böler. Böylece şiirde anlamı güçlendirmeye çalışan şair, idealindeki "çokgen şiire" ulaşmaya çalışır. Kilim şiirinde evi, aile hayatını, karı koca münasebetlerini anlatıp, "istiare" yapar. Kilim aile içinde, evde beraberce dokunur. Fakat bu kilime dış çevre ve çağ da tesir eder.

KILIM

Kilimde incir çekirdekleri – parlak, pahalı
Elmaslar yerine çekirdek – süs, avunma!
Hatta soluk, ucuz, boncuklar olabilirdi,
Cam boncuk, incir çekirdekleri – süs avunma!

.....
Sakladığım baharlar nerde bu kilim için,
Nerde yıllarca önce ben sana-
Ne yaptın baharları, baharsız çok çiğ, topraklarda
Çok çiğ çiçek – hiç yok- hani bu kilimde?
Hani beyaz beyaz beyaz – Beyazları ne yaptın?
Çok çiğ bu kızgın yaz, çiğ bu karakış!

.....
Çok çiğ bu çığlık, bu en bol renk; kara! Ben sana
Hiç kara koyma demiştim, nerden düştü, çok çiğ
Paslı borulardan katran, soba zifiri.
Sonra eski patiska perdeler gibi solgun ve sıksa
Parmaklarda kirli tütün sarısı
Çok çiğ kesik öksürük, çiğ çatlak çağıldı!

.....
En güzel renk mi çok az! Eğrelti, kaçamak belki!
Belki kimi gecelerde ekleme
Sevinçlerden gelme çağla yeşili – Yanlış!

Eğrelti otlarının yitik yeşili yani

.....

Heyy! Bu kilimdeki bir sürü merteyin

İşi ne? Çok çiğ! Kendi gözümüzde

Çöpler vardı, karartmış öntümüzü

.....

Gözlerinin dalışı bile çok çiğ, çünkü

Çünkü hançer nakışlarda bu çılgın çağrı

Bir çürük iplik, bu ensiz atkı

Bizim!

Behçet Necatigil, "Çevre" şiirinde de Divan Edebiyatı'nda sık rastlanan cinas, (yazılışları aynı, anlamları aynı kelimeler) tevriye (bir kelimeyi yakın ve uzak anlamlarda kullanma) istihdam (kelimelerin iki manasını da kullanma) gibi sanatlarla yer verir. Ona bu şiiri yazdıran sebepleri ve kelimeleriyle varmak istediği manayı; şiirlerindeki açık, gizli ipuçlarından bulabiliriz.

ÇEVRE

Yârin mendili nakışı

Oksadım ellerimle,

Göz göz üzerimde,

Çevrenin bakışı

Çevre ateş içinde

Daralmakta çember

Biz yanarsak beraber yanarız

Seninle beraber.

Çevre tortop

Vurur sırtıma sırtıma.

Yüksek dağların orada

Çevre yok.

Sanatçının ruh sayısı; "ben kendini kendisinden ve çevresinden bu denli uzakta tutabilen, sadece kelimelerin saltanat ve sefasını sürmek isteyen sanatçıları her zaman yadırgamışumdur. Usta şair iseler hayranlık duymuş, ama hiçbir zaman içten sevmemişumdur. O ana kadar bize nelere mal olması gereken, en azından içimize taş gibi oturmuş bir yaşama blokunu bir kenara itiverip öylesine kolaylıkla boşaltılan yerde gömlek değiştirevermek, yeni bir ruha çevirmek müstesna yaratılıştaki kişilerin harcı olsa gerek. Bu şekilde kendimi ve zamanımı hiçe sayan bir sanatçı olmaktansa, eserlerinde çağından kopmamış, çağının gölgesini satırlarda sürüklemiş bir sıra adamı olmayı tercih ederim.

YAZI

Ve şairler boyuna kimlere yazarlar?

Yıkılmış köprülerin başında

Ürkmüş boşluktan biri inliyorsa

Ve şairler onlara geldimlere yazarlar.

Sığınaktaki tanık; "Kendi tutarlılığımda yazıyorum, koroyu bozuyorum diye içerleyenler oldu. Oysa ben de çağın tanığıyım. Sığınakta da faydalı işler yapılır."

OLU UTANIYOR

Elim hiçbir işe yatmadı,

Ömür sürdürdüm faydasız,

Yaşamaz öldürdüm

Siz olmasanız.

Pek çoğunuz benim için sıkıntıya girdi,

Sırtınızda yük gibiyim adeta.

Bir yardımınız daha lazım şimdiki

Size zahmet son defa.

Ormanlardan odunumu getirdiğiniz gibi,

Fınlarda hamurumu pişirdiğiniz gibi,

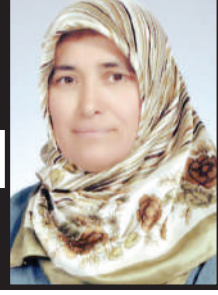
Lütfen beni mezarıma bırakıverin

Bildiğiniz gibi.

Behçet Necatigil, Cumhuriyet döneminin en önemli "toplumcu gerçekçi" öğretmen şairlerindendir. 1916'da İstanbul'da doğdu. 1979'da İstanbul'da vefat etti. Radyo oyunu, deneme, eleştiri ve çeviriler yaptı. İlk şiiri 1935 yılında yazdı. Yaşadığı dönemde ortaya çıkan şiir anlayışlarına yakın olmakla beraber, kendine has bir şiir dili vardır. Bu dil, çekingen, ürkek ancak çağrışımları çok olan derin bir dildir. Yaşadığı gerçeklerin içinde, sükûnetini korumuş, makul, insani duyguları ön plana çıkarmış, küçük meseleler diye nitelendirebileceğimiz dip dalgaların sesi olmuştur. "Evler şairi" olarak da tanınır. Sözlük çalışmaları, roman çevirileri yaptı. Şiirlerini konuşma üslubuyla yazmıştır. Şiirlerinde aşırı coşkuya yer vermemesi onun kalabalıklardan sıkılan, utangaç ve çekingen mizacından kaynaklanmaktadır. Onun şiiri kültür şiiridir. Gelenekten yararlanır. Dili sadedir. Kelimeleri özenle seçer. Türk Edebiyatı'nın bu büyük kelime ustasını rahmetle anıyoruz. Ruhu şad olsun.

Kaynakça: Behçet Necatigil, Sevgilerde, Can Sanat Yayınları, İstanbul, 2018. Mehmet Kaplan, / Edebiyatımızın Bahçesinde Dolaşırken, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2022./ Mehmet Kaplan, Sevgi ve İlim, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019. / Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999. / Hayriye Yılmaz, Behçet Necatigil'in Şiirlerinin Anlam Bilim Bakımından İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi) Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Amasya, 2020.

CUMHURİYETİN İLK KONYA VALİSİ İZZET BEY

ANUŞ
GÖKCE

Sevgili okurlar, bu sayımızda sizlere Cumhuriyetin ilk yıllarında Konya Valiliği yapmış, eğitim ve irfan yolunda önemli görevler üstlenmiş olan çok çalışkan bir validen bahsedeceğim. Faaliyetlerinden dolayı halk arasından çok sevilen, okullara, cadde ve mahallelere ismi verilen Vali İsmail İzzet Bey'i sizlere tanıtmaya gayret edeceğim.

İzzet Bey Kimdir?

İzzet Bey bilgili, çok akıllı, Türk çocuklarının eğitimine ve irfanına hayatını adanmış, açtığı okul ve dershanelerle halkın okuma yazma oranını %20'lere yükselten, vatanını ve milletini seven bir devlet adamıdır. Özellikle ilçe ve nahiyelere ilk mektep yaptırarak, köy yollarını merkezle irtibatlandırarak halkın hem sağlığına hem ulaşımına hem de okullaşma olayına hizmet etmiştir.

Hayatı

1874 yılında İstanbul'da doğan İsmail İzzet Bey Mektebi Mülkiye'nin İdadi ve Yüksek kısmını bitirdi. 1901 yılında Hece Kaymakamlığıyla mesleğe atılan İsmail İzzet Bey, sırasıyla Ümrân, Kataba, Adın, kaymakamlıkları; Hüdeyde, Kayseri, Divaniye, Akka ve Kudüs Mutasarrıflıklarında çalıştı.

1919'da Karesi Mutasarrıfı iken azledildi. Bir müddet Yunanlılar tarafından gözaltında tutuldu. Sonra Bandırma Harp Divanına sevk edildi. İki yıl kadar bu mahkeme sebebiyle tutuklu kaldı. Hapishaneden kaçarak Millî Mücadeleye katıldı. Cumhuriyetin ilanından sonra Urfa Valisi iken 1924'te Konya Valiliğine atandı.

Konya'daki ilk icraatı halkın okuryazar olmasına katkıda bulunmak oldu. Konya merkezindeki Hâkimiyet-i Milliye, Gazi, İsmet Paşa, Cumhuriyet okullarını yaptırdı. Harf İnkılabı günlerinde okuma yazma oranı çok düşük iken 508 bin olan Konya Nüfusunun % 20'sini 160

Halk Dershanesi ve Halk Okuma Mekteplerinde okuyup yazma öğretip, okuryazarlık diploması verirdi.

Konya'da yaptığı diğer faaliyetler; Dere Elektrik Santrali, Fenni Fırın, Numune Çiftliği, Memleket Hastanesi, Atatürk Anıtı, Arnavut Kaldırımlarının yapılması, Bozkır-Hadim-Ermenek yolunun açılması, Dutlukırı kaynak suyunun şehre akıtılması... 1930'da Konya'yı filme aldırdı. (**Konyapedia.com**)

Selçuk Es, İsmail İzzet Bey'in valiliği esnasında yapılan devlet dairelerini zikrederek bu cevval valinin vefat nedenini şöyle açıklamaktadır. "...Hoş sohbet, efendi bir zat olan Vali İzzet Bey, 1932 yılının mayıs ayının on ikinci günü sabah evinde emekliye sevk edildiği telgrafı eline verilince geçirdiği şok neticesinde hayata gözlerini kapadı. Naaşı Musalla Mezarlığına Şih Halili Türbesinin güney batısı yönünde bir yere defnedildi. 1952 senesinde kemikleri toplanarak valiler için ayrılan bölüme nakledildi." (**Mustafa Özcan, Prof. Dr. Arşivinden**)

Konya'da 18 lira kira ile bir evde oturmuş, kendisine teklif edilen birçok konağı reddetmiş ve Vali Konağı Yapıtırma masrafını il bütçesine konulmasına mâni olmuştur.

Öldüğünde evinde sadece 6 lira para bulunmuştur. Cenazesi Hulki Karagülle'nin (rahmetli eski Konya Milletvekili) 300 liraya satın aldığı bir baş ineğin bedeliyle kaldırılmıştır. (Alıntı-Hanefi Aytekin, Yenihaber-24 Haziran 2022-İz Bırakan 100 Ünlü Konya Valisi)

1932 yılında evinde otururken emekli edildiğini öğrenerek aniden vefat eden İsmail İzzet Bey'e Allah'tan rahmet diliyoruz.

Fedakâr ve Çalışkan Bir Vali

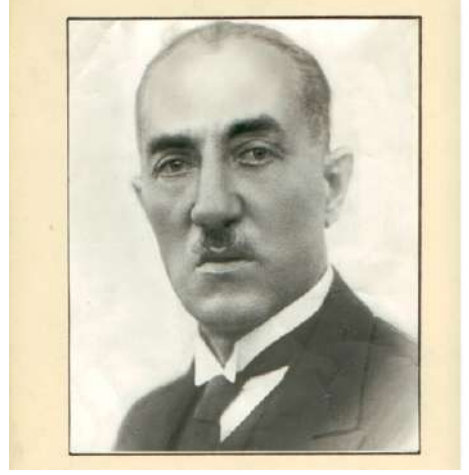
Çalışan insanların emeği hiçbir zaman zayi olmaz.1925 yılından 1932'de vefatına kadar sıcacık evinde oturmayıp, kış günü soğuk demeyip Ermenek-Bozkır- Konya yolunun tamamlanması ve okulların yapılması için yorulmak bilmeyen Konya Valisi İsmail İzzet Bey'in çalışması takdire şayandır. Cumhuriyet döneminde onun kadar çalışkan bir Vali Konya'ya gelmemiştir. Valiliği esnasında yaptığı hizmetler halk tarafından takdir edilmiştir. Yerel basın tarafından da hizmetlerinden sitayişle bahsedilmiştir.

Muzaffer Hamid, 26 Kanun-i Evvel 1926 tarihli Babalık gazetesinde neşrettiği bir makalede valinin faaliyetlerini övdükten sonra eğitime verdiği katkılarını dile getiriyor. "... Konya valisi İzzet Bey, yazara şu bilgileri veriyor: Konya ve ilçelerini dolaşarak maarif hakkında yapılan çalışmaları yerinde görmek için merkez ve ilçelere ziyarette bulunuyor, tetkikler yapıyor. Konya halkının aydın fikirli, eğitim ve öğretime değer verdiğini dile getiriyor. İnkılapların kabul ve tatbikinde Konya halkının büyük küçük herkesin bu konuda acele ettiklerini, her türlü terakki ve tekâmül kabule müsait olduğunu belirtiyor.

Vali Bey 1,5 sene evvel nahiye ve köylerdeki muallim ve eşrafi Konya'ya davet ederek onlarla görüşüyor, onlardan mektep ve yol yapılmasını istiyor. Fırsat buldukça Beyşehir, Seydişehir, Bozkır, Hadim, Ermenek gibi vilayetin dağlık mahallerine giderek halkı topluyor, onlarla bizzat görüşerek mektep inşa etmek, köyden köye yol yaptırmak hususunda köylülerin, kasabaların birbirleriyle yarışarcasına çalıştıklarını, mektep ve yol inşa ettiklerini gözlemliyor.

Vali'nin verdiği bilgiye göre, Hadim'in Pirlavganda (Pirlerkondu-Taşkent) karyesinin yüzde altmışı okuyup yazma biliyor. Ermenek'in Halimi'ye nahiyesinde 6 sınıflık üç büyük ilk mektep, Fariske nahiyesinde 6 sınıflık ilk mektep ve diğer karyelerde de birer, ikişer, üçer sınıflık mektepler ve Dinek nahiyesinde on karyede ikmal edilmek üzere on mektep bulunmaktadır.

Beyşehir'de 4 mektep, Seydişehir'de 5,

ova köylerinde dört mektep, Bozkırda 6 mektep inşa edilmiştir.

Vali İzzet Bey, Konya ve havalisinde asayişin sakin olduğunu, ufak tefek hırsızlık ve darp vakalarından başak ağır vakalara rastlanmadığını da dile getiriyor. Her kasaba ve köylere gerekli teknik elemen ve ekipmanların gönderilmesinin müşkûlatından bahseden vali, bu işin müteahhitlere devredilmesinin daha isabetli olduğunu, halkın 6 günlük yol ücretinin 12 liraya yükseltilmesini istemediklerini, halkın ödeme gücüne yakın bir meblağı seve seve verdiklerini dile getiriyor." (Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi, Babalık, DSCN 61, 26 Kanunu-u evvel, 1926)

Konya'da açılacak mekteplerde Türk çocuklarının vatanlarını korumak için gerekli olan fen ve ilmin okutulmasıyla mücehhez çocukların memleketin terakkisinde çok önemli olduğunu Konya valisinin eğitimde yaptığı hamlelere yer vermektedir. Muzaffer Hamid, 12 Kanun-i Evvel 1926 tarihli nüshasında Konya'da 1926 yılında yapılan 3 ilk mektebe Valilik Meclisi Umumisinin 173 lira tahsis ettiğini, bundan başka Akşehir, Bozkır Kadınhanı, Seydişehir ve diğer kazalarda ve merkeze bağlı karyelerde yapılacak olan okullar için de gerekli tahsisatın vilayet bütçesinden ayrıldığını yazmaktadır. Diğer okullar ve yol inşaatı için gerekli tahsisatın yapılacağını, halkın ödeyeceği yol vergisi miktarının da onların ödeyebilecek bir şekilde arttırıldığını yazmaktadır. (Babalık, DSCN:73)

Vali İzzet Bey'in Meram'da yaptırdığı Elektrik Santrali ve Antalya Konya Şimendifer hattı için gerekli keşiflerin yapıldığı Konya basınında yer almıştır. Babalık Gazetesinin verdiği habere göre Konya Antalya Şimendifer hattı için gönderilen keşif heyetini, Vali ve Konya Mebusu Rasih Beyler Taşağıl Nahiyesinde karşılaşmış, şehrin başlangıcı olan Değirmenönü mevkiinde de bütün halk karşılaşmıştır. Halk Mustafa Kemal ve İsmet Paşalara teşekkür telgrafları çekmişlerdir. **(Babalık, 26 Teşrin Sani 1926, DSCN118)**

Akşehir'de 1 milyon sermayeli bir banka açılması ve dizel motorla takviye edilen bir elektrik istasyonunun kurulması ve resmi dairelere elektrik verilmeye başlanması da Vali İzzet Bey zamanında olmuştur. **(Babalık, DSCN,124)**

Vali İzzet Bey sadece maarif alanında değil memleketin gelişmesi, terakkisi için de gerekli adımları atmıştır. Köy yollarının ilçe ve şehir yollarına ulaşmasından başka Konya'nın diğer vilayetlerle de irtibatını sağlamıştır. Bunun yanında Atatürk heykelinin yapılmasına öncülük etmiş, onun zamanında heykel açılmıştır. Babalık gazetesi 31 Teşrin Sani 1926 tarihli nüshasında Anıtın açıldığını şöyle haber veriyordu:

Büyük ve mesut bayramımızda Gazi'nin heykelinin resmi küşadı binlerce halkın inzar-ı hürmet tebci önünde pek parlak ve mutantan bir surette icra edildi. Türk kuvvet ve kudretinin, harikalar yazan Türk kahramanlığının bir timsal-i muazzezi olan Büyük Gazi'ye Konya samimi kalbinden kopan minnet ve şükran borçlarının amel-i tezahürati etmekle bahtiyardır.

Babalık Gazetesi yazarlarından Kök Bunar da 31 Teşrin-i Sani 1926'da kaleme aldığı makalesinde Mösyö Krumpel'e yaptırılan Gazi Heykeli'nin açılışının muhteşem olduğunu, halkın büyük bir teveccüh gösterdiğini Konya halkının iki bayramı birden idrak ettiğini beyan etmektedir. Ayrıca, Konya belediyesinin büyük bir fedakârlık göstererek heykelin mukavele, imalat ve montaj tüm masraflarının karşılandığını, her türlü kolaylığın sağlandığını ifade etmekte-

dir. Ayrıca Muzaffer Hamid ve Kök Bunar'ın Gazi Paşa heykelini öven şiirleri de gazetenin sütunlar. **(Babalık, DSCN 111)**

Aldığı Ödüller

1-Kudüs Mutasarrıfı iken asli vazifesiyle birlikte Ordu tarafından kendisine tevdi olunan hususlarda gösterdiği fevkalade mesaisinden dolayı gümüş liyakat maddesiyle taltif edilmiştir.

2-Alman İmparatoru tarafından demir haç madalyası,

3 – Macaristan Hükümeti tarafından Fransuva Josef nişanının komodor sahibi

4- Balıkesir mutasarrıfı iken Millî Mücadelede gösterdiği kahramanlık ve fedakârlık sebebiyle istiklal madalyasıyla taltif ediliyor ve Konya valiliği esnasında birçok takdirname alıyor. Balıkesir Yunanlılar tarafından işgal edilinceye kadar yerinde ayrılmıyor. Bu arada mutasarrıf evrak ve muhasebatı, maliyeyi Orduya gönderiyor. İşgal esnasında Yunanlılar tarafından tevkif ediliyor. Hapishaneden kaçarak Millî Mücadele saflarına katılıyor.

Sonuç

Valisi İzzet Bey zamanında Konya büyük bir kalkınma hamlesi yaşamıştır. Şehrin imarı, okulların inşası, yeni yolların açılması, elektrik santrali ve Dutlukuru suyunun şehre getirilmesi gibi çok önemli faaliyetler icra edilmiştir.

Konya halkının başlangıçta Valiye karşı gösterdiği derin ilgi ve tezahürat bu günkü yerel ve mülki idarecilerimiz tarafından göz ardı edilmiştir. Valinin adı verilen okullarda tamirat ve genişlemesi sebebiyle tabeladan kaldırılmıştır. Konya Büyük Kumköprü Mahallesiindeki İzzet Bey okulunun adı değiştirilmiş, Orhan Bey ortaokulu adı verilmiştir. Bu konuda Konya basınında yer verilmiştir. Orhan Bey de bizim büyüğümüz, değerli bir devlet adamımızdır. Fakat Yapılan yeni okullara bu adlar verilmez. Eski tabelanın kaldırılması, Vali İzzet Bey'in isminin silinmesi son derece yanlış bir iştir ve üzüntü vericidir.

Umarım idarecilerimiz tekrar bu değerli valimize sahip çıkarlar ve ismini yaşatırlar.

DİJİTAL İÇERİKLER VE BEYİN ÇÜRÜMESİ

**PROF. DR.
FİRDEVS
GÜNEŞ**

Son yıllarda hızla gelişen dijital teknolojiler bilgi yönetim sürecinde köklü değişimlere neden olmaktadır. Eskiden bilgiler kitap, dergi, gazete gibi basılı ürünlerle yayılırken bunların yerini artık bilgisayar, tablet, akıllı telefon, internet, video, sosyal medya vb. almaktadır. Bu araçlarla bilgilere erişim, paylaşım, üretim ve tüketim çok kolay olmaktadır. Özellikle yazı, haber, film, video, resim, müzik gibi ürünler çok hızlı üretilmekte ve paylaşılmaktadır. Böylece dev bilgi kaynakları oluşmakta, bunlara internet kanalıyla dünyanın her yerinden ulaşılmaktadır. Bu süreçte çoğu kişi basılı ürünler yerine dijital araçları tercih etmekte, güncel gelişme ve yenilikleri ekranlardan izlemektedir. Ancak ekranlarda gerekli, değerli, mantıklı olsun ve olmasın her türlü bilgi sunulmaktadır. Yani yoğun bir şekilde bilgi bombardımanı yapılmaktadır. Bunlardan nitelikli olup olmayı ayırt edemeyen çocuk, genç ve yetişkinler, ekranlarda amaçsızca dolaşmakta ve karşısına çıkanları okumaktadır. Bazıları saatlerce film, klip, video vb. izlemekte ancak ertesi gün hiçbir şey hatırlamamaktadır. Çevrimiçi içeriklerin bu denli aşırı tüketilmesi bireyleri zihinsel, duygusal ve sosyal yönden etkilemekte, olumsuz sonuçları getirmektedir. Bunların başında zihinsel bozulmalar ve beyin çürümesi gelmektedir.

BEYİN ÇÜRÜMESİ

Araştırmalar, dünya genelinde dijital araçların yoğun kullanıldığını ve insan beynine aşırı bilgi yüklemesi yapıldığına dikkat çekmektedir. Uzmanlar, bilgisayar, sosyal medya ve internetteki birçok içeriğin "zihni uyuşturduğunu" dile getirmektedir. Aileler ise çocukların sürekli ekran başında kaldıkları ve saatlerce oyun oynadıklarını söylemektedir. Bilindiği gibi dijital oyunlar çocukların gelişimine ve ruh sağlığına zarar vermektedir. Eğitimciler çocuk ve gençleri bilgisayar oyunlarından korumaya çalışmaktadır. Bu gelişmelere duysuz kalmayan Oxford Sözlüğü Uzmanları "beyin çürümesi (brain rot)" kelimesini yılın kelimesi olarak önerdiler. Ardından 37 binden fazla kişinin katıldığı oylama ile "beyin çürümesi" 2024 yılının en önemli kelimesi seçildi. Dijital teknolojilerin gereksiz ve yoğun kullanımını içeren bu kelime eğitim, psikoloji, sosyoloji, tıp gibi alanlarda hızla yayılmaya başladı.

Peki, beyin çürümesi nedir? Oxford Sözlüğüne göre "beyin çürümesi" bir kişinin zihinsel yani düşünme, anlama, sorgulama, karar verme, değerlendirme gibi entelektüel işlem ve süreçlerinin bozulmasını ifade etmektedir. Bu olgu özellikle sosyal ağlarda sürekli gezinme, saatlerce ekran başında kalma ve aşırı düzeyde video izleme sonucu oluşan zihinsel bulanıklık, halsizlik, dikkat süresinin kısalması ve bilişsel gerileme olarak açıklanmaktadır. Önemli olmayan, zihni zorlamayan yazı, film, sunu, olay, görüntü gibi çevrimiçi içeriklerin aşırı tüketilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle kişi üzerinde yıkıcı etkisi olan boş içeriklerin sürekli tüketilmesiyle oluşmaktadır. Beyin çürümesinin belirtileri, kişilerde dikkat toplama ve odaklanma zorluğu, konuşma sırasında anlatı ipuçlarını kaybetme, bilişsel olarak aşırı yük hissetme gibi sıralanmaktadır. Bu olgu dijital çağın yeni bir tehdidi olarak görülmekte, hafıza bozukluklarının yanı sıra sosyal yaşamdan kopma ve insan ilişkilerinin gerilemesine neden olmaktadır. Eğer bir kişi ekranlarda sürekli amaçsızca dolaşıyor, saatlerini harcıyorsa ancak izlediği içeriklerin hiçbirini hatırlamıyorsa, beyin çürümesi yaşıyor demektir. Beyin çürümesi kelimesi ilk kez 1854 yılında Henry David Thoreau'nun "Walden" adlı kitabında kullanılmıştır. Kitapta "İngiltere patates çürümesini tedavi etmeye çalışırken, çok daha yaygın ve ölümcül olan beyin çürümesini tedavi etmeye kimse çaba göstermeyecek mi?" cümlesinde geçmektedir. Bu kelime yıllar sonra dijital çağda yeniden gündeme gelmekte, zihinsel bozulmaya yol açabilecek durumları tanımlamak için kullanılmaktadır. Böylece düşük nitelikli içeriklerin aşırı tüketiminin birey ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilmektedir. Ayrıca insanlığın geleceği açısından bu olgunun üzerinde durulması ve gerekli önlemlerin alınmasına vurgu yapılmaktadır.

NEDENLERİ

Günümüzde dijital teknolojilerle bilgiye ulaşma, kullanma, üretme ve tüketme işlemleri çok kolay olmaktadır. Bu nedenle uluslararası dü-

zeyde bilgi yağılması giderek artmakta ve dev bilgi kaynakları oluşmaktadır. Arama motorları, Web siteleri, internet derken dünyamızda bilgi bombardımanı yaşanmaktadır. Örneğin Avrupa kütüphanesi European'a da 150 milyon kaynak ve 48 ulusal kütüphane dokümanı bulunmaktadır (Bélisle, 2011). Amazon'daki kitap sayısı 4 milyonu geçmekte, çevrimiçi blog sayısı 60 milyonun üzerinde ve çok sayıda kişiyle bilgi paylaşımı yapılmaktadır. Wikipedia'ya giriş sayısı 4 milyon, YouTube'da video sayısı 6,1 milyondan fazladır. YouTube kullanıcıları dakikada 694 bin video, TikTok kullanıcıları 167 milyon klip izlemektedir (Domo,2021). Domo'nun 2023 yılı Data Never Sleeps 1.1 Raporuna göre yapay zekâ bilgi üretimini üst düzeye çıkarmaktadır. Google'da dakikada 63 milyondan fazla arama yapılmakta, X (eski adıyla Twitter'da) 360 bin tweet, Instagram'da ise dakikada 694 bin mesaj gönderilmektedir. Facebook'ta dakikada 4 milyon beğeni yapılmakta, Whatsapp'ta her dakikada 41.6 milyon mesaj gönderilmekte, LinkedIn'de dakikada 6.060 kişi özgeçmiş yayınlamaktadır (Domo,2023). Kısaca dünya yoğun bilgi bombardımanı altındadır.

Bilgi üretiminin bu denli yoğun olması bilgi tüketimini de zorlamaktadır. Özellikle bilgisayar, tablet, telefon, sosyal medya gibi dijital araçlarla çok hızlı bilgi tüketilmektedir. Kaliforniya Üniversitesinden iki araştırmacı 2008 yılında ABD'de yaşayan insanların günlük ne kadar bilgi tükettiklerini belirlemek için bir araştırma yaptılar. Bu amaçla önce bireylerin izleme, dinleme ve okuma yoluyla günlük bilgi alma sürelerini belirlediler, ardından bunları kelimeye çevirerek ortalamasını hesapladılar. Araştırma sonunda bir kişinin günde yaklaşık 11.8 saat bilgi tükettiğini buldular. Bu süre içinde insan beynine ortalama 100.500 kelimenin girdiği, yani günlük 100.500 kelimenin tüketildiği saptandı (Frey, 2012). Bu rakamın her yıl % 2.6 arttığı, yani bilginin her yıl % 2.6 oranında daha fazla tüketildiği belirlendi. Bu durumun insanlarda zihin yükünü giderek artırdığını açıkladılar.

Tüketicilerin bilgileri hangi kaynaklardan aldıkları da araştırıldı. Bu amaçla hazırlanan Kaliforniya San Diego Üniversitesi 2009 yılı "Amerikalılar Ne Kadar Bilgi Tüketiyor?" Raporuna göre günlük tüketilen bilgilerin; % 41'i televizyon, % 27'si bilgisayar, % 11'i radyo, % 9'u basılı ürünler, çok azı da telefon, müzik ve bilgisayar oyunlarından alınmaktadır. Dijital araçlarda bilgi tüketimi basılı ürünlere göre üç kat daha fazladır. Bilgi tüketiminde yaş da önemli olmaktadır. Örneğin 18-24 yaş arası gençlerin % 69'u günlük haberleri akıllı telefonlardan almakta, ayrıca

Instagram'a (%18), TikTok'a (%16) ve Twitter'a (%10) giriş yapmaktadır. Buna karşılık 55 yaş ve üzerindeki web siteleri (%32), Facebook (%24) ve YouTube'da (%24) video izlemektedir. Dünya nüfusunun üçte ikisi (% 66) kısa haber videolarını, yansı ise (% 51) uzun haber videolarını izlemektedir.

Görüldüğü gibi dünyamızda her an erişilen ve tüketilen bilgi miktarı şaşırıcı düzeye ulaşmış bulunmaktadır. Bu dev bilgi yığınları internet ve sosyal medyada sayfa sayfa, kelime kelime tüketilmektedir. Milyonlarca video insanların beynini doldurmaktadır. Bu kadar yoğun ve hızlı bilgi akışı, bilgi kirliliğine neden olmakta, bazen verilen mesajları ve içerikleri anlamsız hale getirmektedir. İçeriklerde çoğu zaman nitelik, derinlik, bütünlük ve tutarlılık bulunmamaktadır. Doğru ve güvenilir bilgilerin yanı sıra kaynağı belli olmayan sağlıksız ve mantıksız düşüncelerle dolu içerikler de yayılmaktadır. Bunları izleyenler ertesi gün hiçbir şey hatırlamamakta, herkes tüketebileceği yeni bilgiler ve ürünler aramaktadır. Bu yüzden yeni üretilen bazı yazı, resim, video, film vb. ömrü çok kısa olmaktadır.

OLUMSUZ ETKİLERİ

Dev bilgi kaynakları genellikle toplumsal gelişme ve ilerlemenin bir göstergesi olarak ele alınmaktadır. Ancak bunların çoğu gereksiz ve önemsiz bilgiler olmakta, günlük yaşama ve bireyin geleceğine bir katkısı bulunmamaktadır. Çünkü hepsi araştırma ve gözlem yoluyla elde edilmiş ya da insan zihninde oluşmuş düşünce ürünü bilgi değildir. Bazıları veri, bazıları da enformasyondur. Veri, bir konuyla ilgili ham gerçekleri ifade eden rakam ve sembollerdir. Veriler bir olayın küçük bir bölümünü açıklar, ancak yorum ve değerlendirme içermez. Tek tek ifade edilir, karar vermek için güvenilir bir temel oluşturmaz. Enformasyon, verilerin düzenlenmesi ve aralarında ilişki kurulması sonucu oluşmakta, bunlara malumat, haber, istihbarat da denilmektedir. Bilgi ise veri ya da enformasyonun zihinde işlenmesi, aralarında bağ kurulması ve bütünlleştirilmesi ile üretilmektedir. Yani bilgi gözlem, deney ve uygulama sonucu zihinde ortaya çıkan düşünce ürünleridir. Bunlar bireyi üst düzeyde geliştirmekte, öğrenme, düşünme, sorgulama, doğru karar verme, tahmin etme, etkili iletişim kurma, sorun çözme, geleceğe yön verme gibi işlemleri kolaylaştırmaktadır. Oysa ekran ve dijital araçlarda sunulan içeriklerin büyük çoğunluğu veri ve enformasyondur. Bunlar bireyin gelişimine katkı sağlamamakta tam tersine bazı olumsuzluklara neden olmaktadır. Ekran ve dijital araçlarda sunulan yüzeysel,

önemsiz, ilgisiz ve niteliksiz veriler, bireyin dikkatini dağıtmakta, kendisi için önemli olan konulardan uzaklaştırmaktadır. Hatta önemli konulara ve gerçek olaylara odaklanmasını engellemektedir. Bu verilerden doğruluk düzeyi belli olmayanlar bireyin karar verme sürecine zarar vermekte ve yanlış kararlar almaya yol açmaktadır. Böylesine yoğun ve önemsiz verilerin altında ezilen birey, kendisi için gerekli ve stratejik bilgileri ayırt etmekte zorlanmaktadır. Çoğu zaman yanlış seçimler yapmaktadır. Bu durum enformasyon, istihbarat, malumat, haber gibi içerikler için de geçerli olmaktadır. Doğru olmayan haberler birey, aile ve kuruluşları olumsuz etkilemekte, toplumu yanlış yönlendirmekte ve beyin çürümmesine neden olmaktadır.

Her gün yoğun alınan veriler, insanlarda bilişsel yönden aşırı yüklenmeye, strese ve zihinsel yorgunluğa neden olmaktadır. Kaygıyı artırmakta, dikkat ve odaklanma becerilerine zarar vermekte, üretkenliği olumsuz etkilemektedir. Aşırı bilişsel yüklenme genellikle sosyal medya ve diğer platformlarda önemsiz ve doğrulanmamış içeriklerden kaynaklanmaktadır. Bu verileri tüketmek için çok zaman harcanmaktadır. Oysa bunlara harcanan zaman, daha üretken ve verimli faaliyetler için kullanılabilir ve zaman israfı önenebilir. Diğer taraftan iletişim araçları, değersiz içerikler nedeniyle boğulmakta, bu durum doğrulanmış, önemli ve yararlı bilgilere erişimi azaltmaktadır. Örneğin kişilerin özel yaşamıyla ilgili haberler, yaşadıkları evler, kimlerle gezdikleri, günlük yaptıkları işler, harcamalar, beğenileri vb. Bunlar kişiye yeni bilgiler öğrendiği hissini vermekte ancak bunların hiçbir katma değeri olmamakta, zaman ve enerji kaybına neden olmaktadır. Bireylerin sonsuz veri akışında kaybolmamaları için hangi bilgilerin kendilerine gerçekten yararlı olduğunu ayırt edebilmeleri gerekmektedir. Bir başka ifadeyle gerekli ve gereksiz bilgileri seçmeyi öğrenmeleri zorunlu olmaktadır.

ONLEM ALMA

Sürekli bilgi bombardımanı yapılan dünyamızda bireylere bilgi sürecini iyi yönetmek için çeşitli stratejiler önerilmektedir. Bunlar bilgi kaynaklarını filtreleme, güvenilir ve gerekli bilgileri tercih etme, niteliksiz içerik yayınlayan sosyal ağlarda ve medyada harcanan süreyi sınırlama, alınan bilgilerin doğruluğunu sorgulama, kaynağını kontrol etme gibi. Bu teknikler bireyin yararlı ve gerekli bilgilere ulaşmasına, kendi sorunlarına odaklanmasına ve yaşam kalitesini iyileştirmesine yardımcı olmaktadır. Bazı uygulanabilir teknikler şöyledir.

Öncelikleri belirleme: Birey kendisi için önemli

olanları belirlemeli ve bu konulara odaklanmalıdır. Hedeflerine katkısı olmayan her şeyi bir kenara bırakmalıdır.

Filtre kullanma: Sadece ilgili bilgileri almak için posta kutularına veya sosyal ağlara filtreler konulmalıdır. Bu uygulama gereksiz bilgi akışını azaltmaktadır.

Zamanı planlama: Gün içinde önemli görevlere odaklanmak için bazı bildirimler kapatılmalı ve işe zaman ayrılmalıdır.

Aşırı bilgi yüklemesinden kaçınma: Her şeyi bilmeye çalışılmamalıdır. İş veya kişisel yaşam için önemli olmayan bilgiler görmezden gelinmeli ve buna zaman harcanmamalıdır.

Bilgi izlemeyi paylaşma: Ekip halinde çalışılıyorsa gerekli bilgilerin araştırılması, toplanması ve sınıflandırılması işini ekip üyelerinden yardım alınmalıdır.

Sorgulama yapma: İçeriklerde verilenlerin doğruluğu sorgulanmalı ve kaynağı kontrol edilmelidir. Sorgulamak ve eleştirel düşünmek her şeyi olduğu gibi kabul etmemek demektir. Bilgilerin doğruluğunu araştırmak için başka bilgilerle karşılaştırma yapılmalı, uzmanlarca desteklenme durumuna bakılmalı ve bilinçli olarak incelenmelidir.

Sonuç olarak dijital çağın yeni bir tehdidi olan beyin çürümelerini önlemek için aşırı bilgi tüketimine dikkat edilmelidir. Sürekli sosyal medyada gezinmek, saatlerce bilgisayar ve internette dolaşmak, sürekli klip, video ya da televizyon izlemek, telefonla yaşamak, bir gözü ondan ayırmamak, bildirimleri kontrol etmek vb. hepsi 'beyin çürümesi' için ortam hazırlamaktadır. Bireylere ekranlarla sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurmaları, içerikleri özenle seçmeleri ve dijital diyet yapmaları öğretilmelidir. Dijital diyeti özendirme, daha sağlıklı ve nitelikli içerikleri tercih etmek için eğitici yayınlar yapılmalıdır. Bu süreçte yayıncılara da önemli sorumluluklar düşmektedir. Yayıncıların sadece kullanıcıların dikkatlerini çekmek yerine onların zihinsel gelişimlerini artırıcı içeriklere de ağırlık vermeleri gerekmektedir. Bu durum güç olmasına rağmen toplumda beyin çürümünün önüne geçmek için bir zorunluluk olmaktadır. Bu konuda aileler ve eğitimciler bilgilendirilmeli, çocuk ve gençlere nitelikli içerikler seçme konusunda rehberlik edilmelidir. Evde ekran yerine ailece birlikte sohbet etmek, etkinlik yapmak, ödev dışında bilgisayar ve tableti kapatmak, televizyonda önemli yayınları seçmek, telefonda uzaklaşmak gibi uygulamalar yapılmalıdır.

Kaynak:

Güneş, F.(2014).Türkçe Öğretimi Yaklaşım ve Modeller. Ankara: Pegem A. Yayınları

SPOTİFY 2024 DÜRÜM

FATMA
TUTAK

Yozlaşmak: 1. Kişi, toplum vb. özündeki iyi niteliklerini, değer yargılarını, birtakım dış etkenlerle yitirerek bozulmak, kötüye gitmek; dejenereleşmek, dejenere olmak, tereddidi etmek.

2. Dönüşen, bir halden başka bir hale geçen. Evet, işte tam da bu... Toplumun şu an içinde bulunduğu durumu açıklayan kelime... ne yazık!

Toplumunu tanımlarken toplumu oluşturan unsurları, bizleri hepimizi genciyle ihtiyarıyla çocuğuyla kadını erkeğiyle her bir ferdi kastediyorum. Yozaşma her kesimi etkiliyor maalesef! Bunun başlıca aktörleri de tüm medyaya ev sahipliği yapan ve taraflar arasındaki etkileşime aracılık eden kitle iletişim araçları. Her alanda moda(!) ve ikonlarını belirleyen goygoycu, kural koyucu ve uymayanları anında linç eden, sistemin dışına iten bir süper güç. Günümüzde değil ondan ari olmak, onsuz hayatta kalmak bile neredeyse imkânsız. İşte bu sebeple toplumun her kesimini etkiliyor diye başladım söze. Her yaştan insanı avucunun içine alacak argümanı mevcut. Algoritmanın dışında kalmak mümkün değil. Eskiden beri herkesle dost olandan korkulması gerektiğini savunurum. Alın işte kanıt! Hepimizin dostu, arkadaşı, sırdaşı, yakını olmayı başardı. Avunduğumuz, sığındığımız, keyifli vakit geçirdiğimiz(!) olmazsa olmazımız handiye artık ayrılmaz bir parçamız, uzantımız...

Önceleri sureti yalnızca radyo ve televizyonda görünür iken şimdilerde WhatsApp, Youtube, Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, Tik tok gibi hepimizin bir veya birkaçına kayıtlı yahut en azından aşına olduğumuz sosyal mecralarca kuşatılmış durumdayız. Bu artık sanal olmaktan çoktan çıkmış ve tüm dünyayı internet denilen ipiyle bir yumak gibi saran devasa bir ağ.

İsim, yaş, cinsiyet, konum, banka hesap numarası gibi kişisel bilgilerimizi, fotoğraflarımızı gönül rahatlığıyla paylaştığımız bu sanal dostlar(!) topladıkları bunca veriyle ne yapmayı planlıyorlar acaba? İnsanlık kendi kıyametini hazırlıyor olabilir mi? Bilim

kuşu filmlerinde izlediğimiz dünyayı ele geçiren robotların hikayesi belki de yalnızca birilerinin yazdığı masum bir senaryodan ibaret değildir.

Yozaşmadan girip kıyamet senaryolarından çıktık ama asıl konuya henüz gelemedik. Efendim, dünyanın en büyük ses akışı ve medya hizmet sağlayıcılarından biri olan Spotify, (Yaklaşık 650 milyon aktif kullanıcısı varmış) geçtiğimiz günlerde 2024 yılının en çok dinlenen şarkılarının listesini yayınladı. Listenin Türkiye ayağında ilk beşe bir göz gezdirdim ve hayretler içinde kaldım.

Şarkıcıların isimleri nickname yani takma ad şeklinde ve okunması ve yazılması bir hayli güç. Müzik türü Rap ağırlıklı ve çoğunda belirgin bir cümle niteliği taşıyan sözler yok. Birtakım anlamsız ve garip sesler (öksürük, tükürük, efendime söyleyeyim tarih öncesi haykırışlar vb.) sürekli tekrar ediliyor ve minutaj tutulduğunda bildiğimiz şarkılara göre oldukça kısa. İçinde söz olanlarda kullanılan kelimeler ise kadın, para, madde ve araba markası gibi birkaç başlık etrafında şekilleniyor. İçerik olarak argo ve uydurma kelimelerin bol bol yer aldığı dikkatlerden kaçmıyor. Bu da güzel dilimizin biraz daha baltalanması ve yozaştırılması demek. Şarkılarda ayrıca kadınlara yönelik aşağılama, ezme, kategorize etme, zevk ve eğlence unsuru olarak nitelendirme bol miktarda mevcut. Üstelik kadınların seslendirdiği şarkılarda bile bu böyle. Şarkı isimlerine misal verelim: (belki vermesek daha iyi ama!) "Cıstak", "Lan", "Doğuştan Beri Haklıyım", "nE!?", "Sopa", "Salla Salla", "Jet Baba" ... Bir bencillik bir farklı eğilimleri yüceltme hatta gurur duyarak haykırma, bir hayatı hafife alma basitin basitine indirgeme, bir haz, hız, madde tapıcılığı, ruhsuzluk, bir uydurmacılık, taklitçilik bir köklerinden hızla kopuştur gidiyor!... Nereye gidiyoruz? Bu kendi dünyalarına çe-

kılmış değer yoksunu, kültürel açıdan can çekişen ve can çekiştiğinin bile farkında olmayan gençlik bizim geleceğimiz dediğimiz emanetçilerimiz mi? Eh, ne demeli, miras-yedi bir neslin yetiştirdiği de böyle değerlerinin farkında olmayan, her türlü nimetin nankörü köksüz ve bunun için de rüzgârın önünde sürüklenen bir nesil olurdu ancak! Şimdi, sözüm okur yazar camiaya. Hanımlar, beyler; efendiler! Bu şarkıları yapan ve dinleyenler, geleceğimiz olan, umudumuz olan canımız ciğerimiz gençlerimiz ve çocuklarımızdır. Dış mihraklar el birliğiyle bizi kimliksiz, kişiliksiz, tarihsiz, kültürsüz bırakmanın peşinde ve gayet de başarılılar, amenna. Peki ya bizler, bu ülkenin vatandaşı okumuş yazmış mürekkep yalamış entelektüelleri bunca okuma ve yazmayı ve dahi üretimi ne için ve kimin için yapmaktayız? Çocuklarımıza bir fayda sağlamayacaksa geleceğe bir ad bırakmanın, aleme avaze salmak hasebiyle hoş seda bırakmanın ne anlamı var? Yoksa tüm mesaimiz bir kuru emek midir? Neden yazıyoruz, neden üretiyoruz? Egomuzu tatmin için mi, kendimiz çalıp kendimiz oynamak için mi yoksa bir amme hizmeti, bir farzı kifaye, bir sadaka-i cariye niyetine mi? O hep bahsi edilen "Fil dişi kulesinde" topluma yabancılaşarak yaşayan aydınlar sakın biz olmayalım! Çocuklarımızın derdini anlatmaya kelimesi yok! Kelimesi olmayan bir insan neyi düşünebilir, düşünemediği adını koyamadığı duygusunu nasıl ifade edebilir? Bir de onları sekiz yıllık mecburi temel eğitimden geçiriyoruz! Çoğunun tek derdi zenginlik, markalı arabalar ve gününü gün etmekten ibaret. Bir idealleri yok. Uğrunda çabalamak ve savaşmak için bir ülküleri yok. Mutluluğu zenginlikte, doyumunu keyif verici ve bağımlılık yapan maddelerde arıyorlar. Bilgiye ulaşmak tarihin hiçbir döneminde şimdiki kadar kolay olmamıştı. Ansiklopedilerce bilgi parmağımızın ucunda ama yine tarihin hiçbir döneminde cahillik bu kadar ayyuka çıkmamıştır herhalde. Bunu sebebi nedir? Her şeyden evvel bunca matbuat, basın yayın, yazılar, eserler, düşünce mahsulü kitap, gazete, dergi vs. ile yapamadığımızı yani ki gençleri okumaya, araştırmaya, öğrenmeye yönlendiremediğimiz gerçeği yüzümüze tokat gibi çarpmakta. Bunun yanında bu müzikleri yapanların onları kolayca etkile-

yebilmesinin esrarı ne ola? Yeni neslin 'anlaşılamiyoruz' serzenişi gibi bizler koca koca insanlar da çıkıp 'sözlerimize kulak tıkıyor, yayınları okumuyorlar, diyerek eli kolu bağlı somurtup oturacak mıyız?

Yangın yalnızca mutfakta değil. Yangın her yerde; evde, sokakta, okulda, toplu taşımada, çarşıda, pazarda ve en önemlisi kafaların içinde!

Burada şu soru akla geliyor: Gençler hislerden yoksun hissedemez, duymaz bir hale geldi de ondan mı sözü kıt hatta sözsüz müzikleri(!) tercih ediyor yoksa hisleri yerli yerinde fakat bunları ifade edecek kelimeleri mi yok. Belki her ikisi de. İşte asıl düşünülmesi gereken nokta bu. Hangisi daha kötü doğrusu bilemedim. Bunun sorumlusu kim? Dış mihrakları suçlamak her zaman en kolaydır. Bu noktada elini taşın altına koyacak gerçek babayiğitler (burada cinsiyetçi bir kullanım anlaşılmasın zira nice babayiğit kadınlar tanırız.) beri gele! Evde, okulda, sokakta çocukları gençleri nasıl neyle yakalayacağız? Bunun yanında bizler ve bizden önceki nesil arasındaki kuşak çatışmasıyla biz ve bizden sonrakiler arasındaki çatışmanın kıyas kabul etmeyeceği gerçeğini teslim etmek gerek. Zira birkaç on yıllık değil birkaç yüzyıllık uçurum mevcut. Çocuklarımız, gençliğimizde hayal edemeyeceğimiz teknolojinin içine doğdu-

lar. Bizler teknolojinin göçmeni iken onlar yerlisi ve bu bile başlı başına bir çatışma sebebi.

Gençler zenginliği imajda ve heyecanda aramaktadır. Bundan dolayı duygulanımlar yok sayılıyor ve böylelikle ortada söze dökülecek bir mefhum kalmıyor. Müzik uyuşmanın ve geçici haz ülkesinin bir piyonu konumundadır. "Suyun yüzeyindeki kütükler gibi hareketi kendinden menkul olmayan akışın ve debinin esiri, net çağının lanetleri ve nimetleri arasında ahengini yitiren bu yeni neslin yazgısı, dikkatle beraber hakikati de yitirenler olarak tarihe geçecektir" *

*Dijital Yozlaşma ve Etik, Aydın Karabulut. Nurettin Topçu'ya göre bu iş bir maarif işidir ve bir neslin kurtuluşunu ancak maarifinin yükselmesinde aramak lâzımdır.

Topçu ayrıca son üç yüz yılda gençlerin karakterindeki çözülmeyi önlemek için sapılan yolları da arızalı bulur.

Bunlar arasında taklit yolunu yaratıcılığı yok ettiği için, zayıflığını kabul etmenin iman ve ümidi yok ettiği için, bir lider beklemeyi de iradeyi yok ettiği için sakat ve yanlış bulur. Kadercilik ve determinizm (belirlenircilik,

gerekircilik) hep bu yanlış çözüm yollarının dayandığı çıkmaz sokaklardır.

"Vazife karşısında verilen hürriyet tepkisi, asrımızın hoyratlığıdır. Bu bahaneyle yer yer mecburiyetleri inkâr eden genç zümreler, kutsal görevleri birer birer çiğnediler. Bütün bunların başında gelen itaat, eski bir put gibi tekme ile devrildi." N. Topçu

Bu beka meselesinin çözümünü maarifin yükselmesinde aramalıdır, amenna fakat yalnızca bir bakanlıktan beklemek halihazırda görüldüğü gibi gerçekçi ve akıllıca değildir. Zaten bakanlığın uyguladığı yanlış politikalar her yıl müfredat ayarlarıyla oynama ve sık sık bakan değişikliği gibi kısır yollardan öteye de geçememektedir. Onun için aydın zümre, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin iş birliğine ihtiyaç vardır. Bu aziz milletin okuttuğu yetiştirdiği evlatları sorumluluk bilinciyle başkalarından beklemeden vazife almalı ve memlekete, ecdada olan borcunu ödemelidir. Vatan, millet, milli kültür, maddi ve manevi değerleri yüceltmek ve korumak, dil ve yeni neslin inşası en birinci, ihmale gelmez ve devredilemez vazifemizdir.

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

حبذا دوچشم پایان بین راد که نکه دارند تن را از فساد

*İşin sonunu gören ve bedeni ifsattan
koruyan o gözlere ne mutlu.*

(Hz. Mevlânâ)

TANE VE TUZAK

*Hayat; "tane" ve "tuzak"tır, tedbirli insan uzağı görür;
Ne mutlu o gözlere ki taneden önce tuzağı görür.*

17 Ocak 2025

(Ahmet Sevgi)

